

*Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-017-и
назди Институди иқтисодиёт ва демографияи
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, (бо суроғи
734024, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе,
кӯчаи С.Айнӣ 44)*

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Раҳимзода Муҳаммадҷони Назар дар мавзӯи “Ҷанбаҳои ташкилӣ-иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ (дар мисоли корхонаҳои саноати сабуки вилояти Хатлон)”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт тибқи самтҳои фаъолият (08.00.06.04 – Ташкил ва идоракунии корхонаҳо, низомҳо ва комплексо) пешкаш карда шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самтҳои илм

Диссертатсияи Раҳимзода Муҳаммадҷони Назар дар мавзӯи “Ҷанбаҳои ташкилӣ-иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ (дар мисоли корхонаҳои саноати сабуки вилояти Хатлон)” ба Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт тибқи самтҳои фаъолият (08.00.06.04 – Ташкил ва идоракунии корхонаҳо, низомҳо ва комплексо) ва қисматҳои алаҳусус дар автореферат ва диссертатсия овардашуда мувофиқат мекунад.

Муҳимият ва зарурати тадқиқоти гузаронидашуда

Дар шароити ташаккул ва рушди иқтисодӣ милли саноат яке аз соҳаҳои асосии иқтисодиёти милли маҳсуб мешавад ва татбиқи саривақтии равишҳои таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ таваҷҷӯҳи хосро талаб менамояд. Саноат асоси пешрабии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартҳои асосии баланд бардоштани рақобатпазирии тақрирестехсол мебошад.

Дигаргуниҳои куллие, ки дар соҳаҳои асосии хоҷагии халқ ба амал меоянд, ба саноати сабук низ таъсир расонданд, ки он бо ҳамкорӣ бо дигар соҳаҳои саноат имкон медиҳад, ки маҷмӯи маҳсулоти дохилии мамлакат зиёд гардида, маҳсулоти ватанӣ рақобатпазир бошад. Дар баробари ин омӯхтани масъалаҳои идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук дар шароити шаҳру вилоятҳо ва ноҳияҳои Тоҷикистон аҳамияти калон дорад.

Аммо дар шароити ташаккул ва рушди муносибатҳои бозорӣ дар соҳаи саноати сабук зарурати омӯзиши ҳамаҷонибаи хусусиятҳои идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук дар бозорҳои дохили ва берунӣ бо назардошти таъсири муҳити беруна ва дохилӣ ба фаъолияти онҳо хело, коркарди стратегияи рақобати корхонаҳо хело зарур аст. Дар шароити ташаккул ва рушди муносибатҳои бозорӣ меъёри асосии устуворӣ ва фаъолияти устувори корхонаи саноати сабук рақобатпазирии корхона буда, баҳодихии он ҳамчун зарурати объективӣ ҳисобида мешавад. Аз ин рӯ, дар рақобати муосир корхонаи саноати сабук мавқеи пешсафро ишғол мекунад, ки

бартарии рақобатпазирии худро чи дар бозорҳои дохилӣ ва чӣ дар бозорҳои берунӣ зуд ва саривақт баҳо диҳанд.

Аммо таҳлили нашрияҳо ва асарҳои иқтисодшиносони ватанӣ нишон дод, ки онҳо проблемаҳои умумии назариявии таъмини рақобатпазирии корхонаҳо, иқтисоди миллӣ, соҳаҳо ва кластерҳоро дар шароити минтақаҳои ҷумҳурӣ баррасӣ кардаанд. Бисёр ҷиҳатҳои ин проблема, аз ҷумла масъалаҳои омузиши омилҳои асосии ба дараҷаи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук таъсиркунанда, кор карда баромадани модели иқтисодию математикии таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, кор карда баромадани механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, таъминоти иттилоотии рақобатпазирӣ ба кадрӣ кифоя омӯхта нашудааст. Бинобар ин, ҳамаи фикрҳои дар боло зикргардида муҳимияти тадқиқоти илмии Раҳимзода Муҳаммадҷони Назарро ифода мекунанд.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудааст

Дар диссертатсия навгонии илмӣ бо дарназардошти вазифагузориҳо муқаррар карда шудаанд.

Натиҷаи асосии илмии диссертатсия аз ҳалли як масъалаи мубрами илмӣ-амалӣ, яъне таҳияи механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, ки ба баланд бардоштани рақобатпазирии он нигаронида шудааст, иборат аст.

Натиҷаҳои назарраси диссертатсия, ки навгонии илмиро инъикос менамоянд аз чунин нуқтаҳо иборат аст:

✓ нақшаи раванди мутобиқсозии корхонаи саноати сабук ба шароити бозор таҳия гардида, дар асоси он концепсияи мукаммали идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук пешниҳод карда шудааст;

✓ вазъи муосир ва рушди корхонаҳои саноатии вилояти Хатлон баҳо дода шуда, омилҳои асосии ба сатҳ ва ояндабинии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук таъсиркунанда ошкор карда шудаанд. Исбот шудааст, ки ба сатҳи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук гуруҳи зерини омилҳо таъсир мерасонанд: иқтидори захиравии корхона, сатҳи ғани гардони бозор бо маҳсулоти рақобатпазир ва рушди нишондиҳандаҳои натиҷавии фаъолияти корхонаҳо;

✓ модели иқтисодӣ-риёзии таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук коркард ва татбиқ карда шудааст. Нақшаи арзёбии сатҳи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук коркард карда шуда, ҷузъҳои таркибии потенциали стратегии корхонаҳои саноати сабук ошкор карда шуда, модели иқтисодӣ-риёзии муносибгардонии захираҳои молиявӣ, ки барои баланд бардоштани рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук асоснок карда шудаанд;

✓ механизми таъмини иттилоотии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук дар асоси концепсияи маркетингӣ такмил дода шуда марҳилаҳои идоракунии ва сохтори системаи иттилоотии дохилӣ дар корхонаҳои саноати сабук асоснок карда шудааст;

✓ механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук бо назардошти аниқ намудани қисматҳои асосии он таҳия шудааст;

✓ самтҳои асосии идоракунии рақобатпазирӣ дар истеҳсолоти нассочии ҶСП «Чунтай-Данғара Син Силу Текстил» коркард ва асоснок карда шудаанд. Исбот шудааст, ки рақобатпазирии маҳсулоти нассочии ҶСП «Чунтай-Данғара Син Силу Текстил» аз омилҳои муайян вобаста аст.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Муқарраротҳои илмии дар диссертатсия ифода ёфта аз ҷиҳати хислатҳои муосири тадқиқоти гузаронидашуда эътимоднокии худро тавсиф менамояд. Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо гузаронидани таҷрибаҳо, дақиқии маълумот, кифоягии ҳаҷми маводи таҳқиқотӣ, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот ва интишорот тасдиқ мегардад. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва таҷрибавӣ манзур карда шудаанд. Дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ усулҳои умумии илмӣ ва оморӣ, усули банизомдарории ҷадвалӣ, усулҳои графикӣ, усули бузургиҳои нисбӣ ва миёна, низоми нишондиҳандаҳои қаторҳои вақтӣ, усули муқоисаи оморӣ, усулҳои ояндабинӣ, усулҳои таҳлили регрессионӣ ва коррелятсионӣ истифода гардидааст. Натиҷаҳои таҳқиқот интишор ёфтаанд, ки эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро низ тасдиқ менамоянд.

Мундариҷаи диссертатсия ва тарафҳои мусбӣю манфӣи он

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса, феҳристи сарчашмаҳо иборат аст. Ҳаҷми умумии диссертатсия 233 саҳифа буда, он 7 ҷадвал ва 13 расмро дарбар мегирад. Феҳристи сарчашмаҳо аз 235 номгӯй иборат аст.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи тадқиқот баён карда шуда, дарачаи тадқиқоти мавзӯё кушода дода шуда, мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети тадқиқот муқаррар карда шудаанд, навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот, маълумот оид ба интишороти натиҷаҳои тадқиқот ба таври муфассал оварда шудаанд (С. 4-15).

Дар боби якуми диссертатсия - «Асосҳои назариявӣ-методии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук» асосҳои назариявии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук муайян карда шуда, таҳқиқи ҷанбаҳои концептуалии баландбардорӣ сатҳи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, ҳамзамон омӯзиши асосҳои методии арзёбӣ ва идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук мавриди баррасӣ қарор дода шудааст (С.16-77).

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки Дар шароити муносибатҳои бозорӣ чунин категорияҳои иқтисодӣ ба монанди самараи фаъолияти хоҷагӣ, ҳосилнокӣ ва рақобатпазирӣ бо ҳам зич алоқаманд мебошанд. Рақобатпазирӣ дар доираи шаклҳои гуногуни муносибатҳои бозорӣ ба вуҷуд меояд, тафовути молу хизматрасонии субъектҳои гуногуни бозор ва дарачаи онҳоро инъикос менамояд. Рақобатпазирӣ ҳамчун категорияи бисёрпаҳли иқтисодӣ метавонад

аз чанд ҷиҳат баррасӣ карда шавад, ки дар байни онҳо ҳамбастагии басо зич – рақобатпазирии кишвар, рақобатпазирии молистеҳсолкунанда ва рақобатпазирии мол вучуд доранд (С.16-17).

Муаллиф дар асоси таҳлили дар боло овардаи рақобатпазирӣ аз мавқеи тақсимот ба категорияҳои сатҳҳои гуногун ва бо назардошти камбудҳои сатҳҳои пешниҳодшуда, ки дар рафти таҳлил муайян шудаанд, тақсимои зерини ҷузъҳои рақобатпазирӣ ба сатҳҳои ба ҳам алоқаманд ва вобаста пешниҳод менамояд: дараҷаи инфиродӣ – сатҳи рақобатпазирӣ, ки рақобатпазирии мол, кор ё хизматрасониро дар бар мегирад; микрорақобатпазирӣ – сатҳе, ки рақобатпазирии субъектҳои хоҷагидор – корхонаҳои саноати сабукро дар бар мегирад; мезорақобатпазирӣ – сатҳе, ки рақобатпазирии соҳаҳо, минтақаҳо, инчунин рақобатпазирии кластерҳоро дар бар мегирад. Дар ин категория рақобат барои маблағҳои сармоягузор байни минтақаҳо ва соҳаҳои гуногун вучуд дорад; макрорақобатпазирӣ – сатҳе, ки рақобатпазирии давлатҳоро дар бар мегирад. Дар доираи ин категория рақобат байни кишварҳо, аз ҷумла барои фароҳам овардани шароити мувофиқтарин барои сармоягузори сармояи миллӣ баррасӣ мешавад; гипермакрорақобатпазирӣ. Ин ҷо сухан на дар бораи рақобати байни мамлакатҳои алоҳида, балки дар бораи рақобати байни иттиҳодияҳои мамлакатҳо меравад. Иттиҳоди Аврупо, Созишномаи тиҷорати озоди Амрикои Шимолӣ (НАҒТА), Ассотсиатсияи кишварҳои Осиёи Ҷанубу Шарқӣ (АСЕАН) ҳамчун ассотсиатсияҳо муаррифӣ карда мешаванд (С.24-25).

Муаллиф исбот менамояд, ки рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук категорияи иқтисодӣ буда, бартарии воқеӣ ва эҳтимолии корхонаҳои саноати сабукро аз нигоҳи фаъолият дар муҳити динамикии рақобат, фароҳам овардани бартариҳои рақобатӣ, афзоиши ҳиссаи бозор, қонеъ гардонидани талаботи истеъмолкунандагон ва қобилияти истеҳсоли маҳсулот тавсиф мекунад ва маҳсулоти рақобатпазирро бидуни зарар ба вазъи молиявӣ мефурӯшад. Дар баробари ин, бартарии воқеии корхонаҳои саноати сабукро метавон ҳамчун ҳиссаи ишғолкардаи бозор ва бартарии потенциалиро дар иқтисодии умумии рақобатпазирӣ, яъне синтези намудҳои менечментӣ, маркетингӣ, технологӣ, инноватсионӣ, иқтисодӣ ва ғайра ифода кард (С.28-29).

Ба ақидаи муаллиф, нишондиҳандаҳои интегралӣ фаъолияти бомуваффақияти системаи хоҷагидорӣ дар маҷмӯъ суръати рушди иқтисодӣ ва тавсеаи пешрафти содиротии кишвар дар бозорҳои ҷаҳонӣ мебошанд. Агар ба арзёбии вазъи кунунии кишварамон аз ин мавқеъ наздик шавем, пас дар муддати тӯлонӣ таназзули мунтазами умумии истеҳсолот, коҳиш ёфтани самаранокии тамоми системаи иқтисодиро мебинем. Коҳиши афзоюндаи ҳиссаи кишвар дар содироти ҷаҳонӣ ба назар мерасид ва сохтори иқтисодиёт ва савдои хориҷӣ таназзул мекард. Ҳарчанд барои баланд бардоштани рақобатпазирии маҳсулоти саноатӣ дар кишвар як қатор бартариятҳо вучуд доранд. Пеш аз ҳама, бартариятҳои, ки бо боигариҳои табиӣ, шумораи аҳолии қобили меҳнат ва ҷойгиршавии ҷуғрофии кишвар марбутанд. Гурӯҳи дигари

бартариятҳои рақобатӣ дар Тоҷикистон арзони муқоисавии баъзе омилҳои истеҳсолот мебошад. Кишвар ҳанӯз ҳам дар соҳаи саноат дорои фондҳои назарраси истеҳсоли мебошад, ки пеш аз ҳама, бо таҷҳизоти универсалии коркард муаррифӣ карда мешаванд. Истеҳсолоти саноати ватанӣ аз рӯи соҳа ба дараҷаи баланд диверсификатсия шудааст ва хусусияти мураккаб дорад. Бо истифода аз фондҳои ҷамъшуда бо хароҷоти камтари асосӣ навсозии зарурии корхонаҳо ва гузариш ба истифодаи технологияҳои ғарбии сатҳи миёна имконпазир аст. Дар кишвар ба ғайр аз фондҳои истеҳсоли, қувваи кории баландихтисос ва нисбатан арзон низ мавҷуд аст, ки он низ қобилияти бозомӯзии зудро дорад (С.34-35).

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки мураккабии низоми идоракунии рақобатпазирӣ, рушди рақобатнокии шадид, кооператсияи байналмилалӣ ва ҷаҳонишавии бозорҳо стандартизатсияи амиқи ҷанбаҳои гуногуни онро дар сатҳи байналмилалӣ талаб мекунанд. Дар ниҳояти кор, афзоиши шумораи ҳуҷҷатҳои меъёрию методӣ, қоидаҳо, истилоҳот ва меъёрҳои дорои хусусияти байналмилалӣ сохтани низоми идоракуниро дар ҳар як корхона хеле осон мекунанд, самаранокии истифодаи захираҳои табиӣ, меҳнат ва сармояро ҳамчун омилҳои асосии таъмини некуаҳволӣ ва баланд бардоштани сифати ҳаёт таъмин мекунанд. Баъзе ҳуҷҷатҳои меъёрию ҳуқуқи ва методие, ки созмонҳои байналмилалӣ таҳия кардаанд, бояд барои ҳамаи сатҳҳои зина низом (иерархия), аз ҷумла барои корхонаҳо, ки новобаста аз шакли моликиятшон ҳатмӣ бошанд. Масалан, системаи идоракунии сифат дар асоси стандартҳои байналмилалӣ ISO, қисми 9000, системаи сертификатсияи байналмилалӣ молҳо ва хидматҳо ва як қатор дигар асноду ҳуҷҷатҳои танзимкунанда бояд барои ҳама кишварҳо ва мутаносибан ба ин, барои ҳама корхонаҳо яксон бошанд (С.43-44).

Дар натиҷаи гузаронидани таҳқиқоти диссертатсионӣ, концепсияи мукаммали идоракунии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук пешниҳод карда мешавад, ки дорои: қобилияти ташаккул ва таснифи ҳадафҳо ва стратегияҳои рушди корхонаҳои саноати сабук мутобиқи сатҳи ба даст овардашудаи рақобатпазирӣ; арзёбии равишҳои муосири идоракунии рақобатпазирӣ ин корхонаҳо; ташаккули механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирӣ ин корхонаҳо, аз ҷумла ҷузъҳои, ки тадбирҳои заруриро барои фаъолияти самараноки онҳо тавсиф мекунанд ва зуд ва саривақт татбиқи онҳо ба қабули қарорҳои муносиби идоракунии дар корхонаҳои саноати сабук нигаронида шудааст, мебошад (С.47-50).

Дар боби дуоми диссертатсия – «Вазъи муосир ва идоракунии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабуки вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон», таҳлили вазъи муосир ва таҳқиқи омилҳои асосии ба сатҳ ва ояндабинии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук таъсиркунанда гузаронида шуда, модели иқтисодӣ-риёзии таъмини рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук пешниҳод гардидааст (С.78-142).

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки ташаккули иқтисодиёти инноватсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳалли масъалаҳои рушди

самараноки саноат дар шароити кунунӣ аҳаммияти аввалиндарача дорад. Чунон ки маълум аст, намудҳо, шаклҳо ва усулҳои ташкили истеҳсолот муҳимтарин категорияҳои мебошанд, ки ташкили истеҳсолотро муайян мекунанд. Сарфи назар аз ҳалли бисёр проблемаҳои назариявӣ ва методологӣ, дар айни замон проблемаҳои ташаккул додан ва дар амал татбиқ намудани механизми рушди самарали ташкили системаҳои истеҳсолот дар адабиёти илмӣ ва материалҳои методии адабиёти ватанӣ инъикос наёфтаанд. Тадқиқотҳои гузарондашуда масъалаҳои методологияи ягонаи баҳодихии самарали ташкили системаҳои истеҳсолотро дарбар намегиранд. Рушди инноватсионӣ дар марҳилаи ҳозира иқтисодии инноватсионии тамоми баҳши саноатро ташкил медиҳад. Дар баробари ин муайян намудани самтҳои асосии тақмили идоракунии тараққиёти инноватсионии корхонаҳои саноатӣ барои таъмини тараққиёти босуръати хоҷагии халқ хеле муҳим ва аҳаммияти калон дорад (С. 78-80).

Ба ақидаи муаллиф, шумораи корхонаҳои саноатӣ дар вилоят тамоюли афзоиш дошта, миқдори онҳо дар давраи таҳқиқотӣ аз 565 адад ба 619 адад расид, ки суръати афзоиши он 109,6 %-ро ташкил медиҳад. Ҳосилнокии меҳнати коркунони истеҳсолоти саноатӣ ва саноати истихроҷи маъдан ба андозаҳои 183,8 ва 310,4 афзуданд (С.84-85).

Ба ақидаи муаллиф, озодии иқтисодии корхонаҳои саноати сабук дар шароити муосири бозор, чун қоида, бо зиёд шудани хавфҳои хоҷагидорӣ тавсиф карда мешавад, ки вобаста ба ноустувории тақозо, нархҳо, рафтори рақибон, таъсири омилҳои тасодуфии табиати ғайри иқтисодидошта ба самаранокии қабули қарорҳои идоракунии, тағйирёбанда будани муҳити бозор ва амсоли он ба миён меоянд. Ҳамзамон, тартиби омодашудаи ҳалли чунин мушкилот, ки дар кишварҳои дорой иқтисоди бозорӣ рушд ёфта бомуваффақият татбиқ мешаванд, метавонанд дар сурати оқилона ба шароити иқтисоди Тоҷикистон мутобиқ гардидани онҳо самарабахш бошанд (С. 96-97).

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки барои бомуваффақият пешгӯӣ кардани рақобатпазирии ширкат ва омилҳои он зарур аст, ки дар доираи равиши комплексӣ ба усулҳои илман асоснокшудае такя кардан даркор аст, ки дар байни онҳо аз ҷумла: экстраполятсия; ояндабинии мақсадноки меъёрӣ; моделсозии иқтисодӣ ва математикӣ; пешниҳодҳои коршиносонро ҷудо кардан мумкин аст. Истифодаи се усули аввал барои ҳалли ин масъала, аз як тараф, ҳаҷми зиёди иттилооти бисёрсоҳавӣ ва хароҷоти зиёди вақтро барои коркарди он талаб мекунад, аз тарафи дигар, якрангӣ, дурустӣ ва мушаххасии маълумоти аввалияро тақозо менамояд. Ин вазъият, албатта, метавонад истифодаи ин усулҳоро барои пешгӯии рақобатпазирӣ хеле маҳдуд кунад (С.103-104).

Дар боби сеюми диссертатсия – «Самтҳои афзалиятноки идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабуки вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон» механизми таъминоти иттилоотии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук дар асоси концепсияи маркетингӣ тақмил дода шуда, механизми иқтисодӣ-ташкилии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук пешниҳод гардида, самтҳои асосии идоракунии

рақобатпазирӣ дар истеҳсолоти нассоҷии ҚСП «Чунтай-Данғара Син Сулу Текстил» асоснок карда шудаанд (С.143-202).

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки дар шароити бозор, барои ташкили идоракунии самарабахши рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук, акнун танҳо ақли солим ва таҷрибаи роҳбарон кофӣ набуда, балки ҷалби воситаҳои муосири таҳлили миқдори зиёди иттилоот, моделсозӣ ва компютерикунонии равандҳои идоракунӣ дар миқёси васеъ зарур аст. Бинобар ин, таъминоти иттилоотии идоракунии рақобатпазирӣ бояд ба талаботҳои умумӣ оид ба таъминоти иттилоотии таҳқиқоти маркетингӣ ва принципҳои умумии тарроҳии системаи иттилоотии корхона ҷавобгӯ бошад (С.143-145).

Ба ақидаи муаллиф, ҳангоми таҳияи нақшаи ҷамъоварии маълумот, лозим аст, ки аз рӯи саволҳои зиёде, ки ҷавобҳои алтернативӣ доранд, қарор қабул карда шавад ва инчунин барои идоракунии ин фаъолият заруранд, нисбат ба таъсире, ки дар натиҷаи ба инобат гирифтани ин муносибатҳо дар идоракунӣ ба даст омадааст, гаронтар шаванд (С. 150-151).

Муаллиф исбот менамояд, ки раванди тарроҳии системаи иттилоотиро дар се марҳила иҷро кардан мумкин аст ва дар СИМ нисбат ба иттилоот пешниҳод мекунад, механизми таъминоти иттилоотии идоракунии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук таҳия карда шуд (С.155-157) ва асос карда шудааст, ки механизми ташкилию иқтисодӣ бояд чунин салоҳиятеро дошта бошад, то ба он имкон диҳад, ки ба ташкили тамоми ҷараёнҳои моддӣ ва молиявӣ дохили корхона таъсири самарабахш расонад, ба арзёбии мувофиқи мақсад будани истифодаи онҳо аз нуқтаи назари рақобатпазирӣ имкон диҳад (С. 166-168).

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки дар мамлақати мо, ки корхонаҳои фаъолияткунанда низ аз ҳамин қабл корхонаҳо мебошад, сарчашмаи асосии фоидаи онҳо аз ҳисоби нарх амалӣ менамоянд. Чунки рақобаткунандагон дар бозор, ҳоло начандон зиёд мебошад ва онҳо аз ин ҳолатҳо истифода намуда дар шакли инҳисорӣ ба даст меоранд. Дар ин ҳо, бояд аз тарафи шуъбаҳои бозоршиносӣ ва мутахассисони он бештар ба гузаронидани таҳқиқотҳои бозоршиносӣ аҳамияти хоса диҳанд (С. 194-195).

Дар хулосаву пешниҳодҳои диссертатсия, тасияҳои муаллиф доир ба ба мукамалгардонии механизми ташкилӣ-иқтисодии идоракунии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноатӣ баён карда шудаанд, ки арзиши илмӣ ва амалӣ доранд (С. 203-206).

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия

Асосҳои илмии таҳқиқотро асарҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ бахшида ба масоили мукамалгардонии механизми таъмини иттилоотии идоракунии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук дар асоси концепсияи маркетингӣ ва усулҳои идоракунии рақобатпазирӣ корхонаҳои саноати сабук ташкил медиҳанд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки маводҳо, хулоса ва

тавсияҳои илмии пешниҳодгардида, аз ҷониби Вазорати саноат ва технологияи нави Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми таҳия ва татбиқи барномаҳои мусоидат ба рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук истифода шаванд. Натиҷаҳои таҳқиқот ба истифодаи мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ ва шахрӣ дар раванди таҳияи стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимоӣ - иқтисодӣ, муайян кардани самтҳои афзалиятноки таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, нигаронидашуда, истифода шуда метавонанд.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба шаклгирии диссертатсия.

Ба андешаи мо дар диссертатсияи тақризшаванда дар баробари ҳалли масъалаҳои таҳқиқоти ва натиҷаҳои ба дастовардашуда баъзе камбудҳои алоҳида, андешаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ба монанди:

1. Дар зербоби 1.2-и диссертатсия аз нуқтаи назари методӣ дуруст кайд карда шудааст, ки мутобиқшавии корхонаи саноати сабук ба таъсиси муҳити беруна дар асоси бунёди низоми ташкилию иқтисодии мутобиқшавӣ бо баҳодихии минбаъдаи рақобатпазирӣ имконпазир мебошад (с.39). Ба андешаи мо хуб мешуд агар муаллиф дар ин радиф методу роҳҳои таъмин намудани рақобатпазирии корхонаҳоро асоснок менамуд, он гоҳ натиҷаи таҳқиқот боз ҳам бойтар мегашт.

2. Дар қор муаллиф асосҳои методии арзёбӣ ва идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои сабукро хело хуб таҳлил намудааст. Аммо мебоист дар қатори аниқ намудани усулҳои баҳодии рақобатпазирии корхона оид ба интихоби равишҳои методологии арзёбии корхонаҳои саноати сабук таваҷҷӯҳи бештар зоҳир менамуд.

3. Муаллиф дар асоси таҳлил (зербоби 2.1) ба хулосае омадааст, ки дар шароити муосир усулҳои пешрафтаи бозорӣ ҷиҳати асоснок кардани қарорҳои баландсифати идоракунии иқтисодии рақобатпазирии корхонаҳо хизматрасониҳои маркетингӣ заруранд. Вале дар қор оид ба ташкили ва муайн намудани роҳу усулҳои хизматрасониҳои маркетингӣ, инчунин андешаҳои муаллиф нисбати ин масъала ба назар намерасад.

4. Дар диссертатсия аниқ карда шудааст, ки ба қобилияти рақобатии корхонаҳои саноати сабук як қатор омилҳои дохилию берунӣ таъсир мерасонад (с.116). Хуб мешуд агар муаллиф дар ин радиф пешниҳодҳои мушаххаси илмиро оид ба паст кардани таъсири ин ё он омил асоснок менамуд ва он гоҳ натиҷаи таҳқиқот боз ҳам бой мегашт.

5. Дар диссертатсия нисбати баъзе аз иқтибосҳо доир ба масъалаи таҳқиқшуда, нуқтаи назари муаллиф баён нагардидааст, инчунин баъзе аз мафҳумҳо ва ҷабҳаҳо ба тариқи мушаххас баён нашудаанд.

Ба андешаи мо, эродҳои дар боло зикр шуда хусусияти тавсиявӣ дошта, аҳамияти илмӣ ва амалии диссертатсияро коста намекунад.

Мувофиқати диссертасия ба тартиби додани дараҷаҳои илмӣ.

Диссертатсияи тақризшаванда таҳқиқоти илмии мустақилона ва пурра анҷомёфта мебошад, натиҷаҳои ба даст овардашуда дар худ ниёикос мекунад, ки ба ҳалли муаммоҳои идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ мусоидат менамояд.

Автореферат ва қорҳои аз ҷоп баровардаи муаллиф дар худ таркибу мундариҷаи асосии диссертатсия ва навгонии онро ифода менамояд. Диссертатсия сохтори мантиқан мукамал дошта, натиҷаҳои бадастовардашудаи муаллиф арзиши илмӣ доранд, ки асосҳои назариявӣ амалии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноатиро тараққӣ медиҳанд.

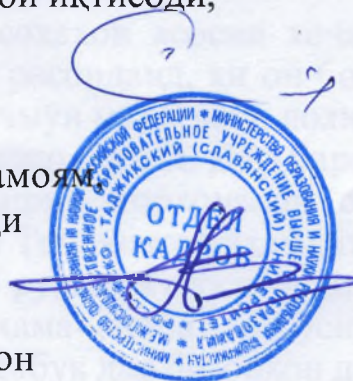
Қори диссертатсионии тақризшаванда дар мавзӯи “Ҷанбаҳои ташкилӣ-иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ (дар мисоли корхонаҳои саноати сабуки вилояти Хатлон)” қори анҷомёфта буда, аз рӯи натиҷаҳои назариявӣ ва амалии худ ҷавобгӯи талаботҳои Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ мебошад, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст. Бинобар ин арзанда аст, ки ба муаллифи он Раҳимзода Муҳаммадҷони Назар дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идора вобаста ба самти фаъолият (08.00.06 – Ташкил ва идораи корхона, низомҳо ва комплексҳо) дода шавад.

Муқарризи расмӣ,

Профессори кафедраи назарияи иқтисод ва иқтисодиёти ҷаҳонии Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор, академики Академияи байналхалқии илми мактабҳои олии

Комилов С.Ҷ.

Имзои Комилов С.Ҷ.-ро тасдиқ менамоям,
Сардори шӯъбаи кадрҳои Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон

Раҳимов А.А.

Суроға : 734025 Ҷумҳурии Тоҷикистон
ш.Душанбе, кӯчаи М. Турсунзода, 30
тел: (992)37.221-35-50

E-mail: sirodj1950@mail.ru